
REVENIREA ARHAICULUI ÎN SOCIETATEA POSTMODERNĂ

Dan Răileanu
(aiosif@zappmobile.ro)

Abstract. In this paper, we notice the returning of the archaic in our postmodern society, realised through a succession of ontological determinations, expressed by involving the archetype, invoking the myth, the ritualic manifestation of the daily events, with the tragic dimension of life, eventually leading to a direct confrontation with the destiny and to a wild fury of living the moment in its uniqueness. Contrary to the drama (which is the state of the modernity), the tragedy (which is the state of the postmodernity) does not offer a solution and it calls for the symbolism, for rediscovery of the world.

„Sinergie a arhaismului și a dezvoltării tehnologice”, postmodernismul (după cum a caracterizat Michel Maffesoli) generează o istorie ce se epuizează în mituri, creând și evocând simboluri, determinând, astfel, cadrul unui nou statut ontologic. Implicarea atemporalității în istorie duce la exorcizarea timpului aducător de moarte. Aceasta nu mai este negată, ci înfruntată în mod deliberat: „Viața nu valorează poate nimic, însă nimic nu valorează cât o viață”. Iată un paradox care ne face să medităm asupra tragicului. Confruntarea cu „destinul” duce la o furie de a trăi. Ființa devine eveniment, întâmplare. Întâmplarea este unică, iar unicitatea ei are rădăcini într-un substrat atemporal. Astfel, tragicul antrenează arhetipul și duce la invocarea arhaicului. Această întoarcere la arhaic este caracteristică postmodernității, ca formă de păgânism etern, în care arhetipul recapătă forță și vigoare odată cu afirmarea ambianței tragice a momentului. Această legătură directă între starea de atemporalitate a arhetipului și dimensiunea tragică a cotidianului, duce la sublinierea unei concepții ciclice despre timp. Suspendarea timpului linear marchează revenirea mitului și a unei noi înțelepciuni. Dar mitul este și domeniul „identificărilor multiple”.

„Proteus nu este niciodată Proteus” (nu are o identitate precisă), de aici și imposibilitatea unor definiții apriori sau a unor concepte sigure, specifice gândirii moderne și, de asemenea, opoziția între modernitate (desfășurarea firească a istoriei) și postmodernitate (implicarea evenimentului ce are caracter neașteptat mereu uimitor unde totul devine greu de gândit, de trăit, de spus): „Dacă modernul este modul iluminist de a vedea lumea, cu efortul vizibil de a distruge revendicările de relevanță ale logicii cu mai multe valori, considerată ca o superstiție a premodernului religios, existența postmodernilor dovedește falimentul timpurilor moderne, care au respins religia, adică legătura cu infinitul (ce nu se supune logicii cu două valori). Omul postmodern restaurează religia. El spune că știința descoperă adevărul în trepte și că noi nu putem fi niciodată siguri că am ajuns la ultima treaptă. El mai spune că adevărul, la fel ca frumosul, se află în ochiul observatorului” (Constantin Virgil Negoită). Mitul își revendică, astfel, rolul de mijlocitor „între noi și noi înșine”.

În acest noian al trecutului, în această „răsucire” ontologică spre „înapoi” (ca exemplificare) vom apela la mitul lui Adapa (creație sumeriană) în care opoziția modernitate-postmodernitate determină fără echivoc tragismul epopeii. Mitul relatează că zeul Ea l-a zămislit dându-i înțelepciune divină, dar nu i-a hărăzit și viață fără de moarte. Adapa stătea pe lângă templul din Eridu și purta de grijă stăpânului său, făcând pâine, pregătindu-i masa și pescuind pește pentru masa lui. Fiind într-o luntre pe apele Golfului Persic, Adapa, care pescuia pentru Ea, este

răsturnat în apă de suflarea vântului de miazăzi. Atunci blestemă vântul, așa că vreme de șapte zile n-a mai suflat adierea sa răcoritoare peste ținutul dogorit de soare al Chaldeii. În urma acestui blestem și a urmărilor lui, Adapa este chemat înaintea lui Anu, zeul cerului, să răspundă de fapta sa. Înainte de a se sui la cer, Ea, tatăl lui Adapa, l-a învățat ce să facă și să spună înaintea judecății zeilor.

Apoi, zeul Ea îi dezvăluie lui Adapa că în cer i se va pune înaintea „hrana morții”, dar el nu trebuie să mănânce din ea, precum nu va trebui să bea din „apa morții”. Adus în fața lui Anu, Adapa urma să fie osândit, dar în ultima „clipă” zeii Tammuz și Gizida îi iau parte și îi vorbesc lui Anu în favoarea sa. În cele din urmă zeul Anu hotărăște ca învinuitul să nu fie osândit deloc, ba chiar să primească binecuvântări, dorind să-i hărăzească și viața veșnică pe lângă înțelepciune:

„Anu stăpân în ceruri, dă poruncă:
Aduceți hrana vieții, din belșug!
Făptura-i, după gustul ei tânjește!...
Și hrană au adus celui flămând.
El n-a mâncat-o însă, iar pe urmă,
Când i-au adus și apa vieții, el
Nu se încumetă s-o bea, deși
Fiori treceau prin trupul lui, de sete...”

Adapa, considerat înțeleptul prin excelență (unul din cei șapte strămoși sapiențiali antediluvieni), fiul zeului Ea (zeul babilonian al înțelepciunii și al cunoașterii, creatorul primilor oameni), pierde șansa de a căpăta nemurirea, nelăsând ca evenimentul în sine să-l integreze într-o nouă paradigmă, a unui ludic cu dimensiunea lui creativă. „Dacă opoziția e în mintea omului, nu un element în sine al realității, atunci singura modalitate prin care poate fi cuprinsă lumea în ultimă instanță stă nu în gândire, care poate percepe numai în contradicții, ci în experiența unicității”.

„Anu îl întrebă atunci mirat:
-De ce mâncarea n-ai gustat, Adapa,
Și n-ai băut, ca-n veci să fi trăit?
-Stăpânu-mi, Ea, el mi-a dat răbdarea,
Și sfatul de-a nu bea și-a mă hrăni!
-Și Anu a zis:Chemarea lui, aceasta-i!
Duceți-l pe pământ, de-unde a venit!”

Si iată cum, din pricina unei fatale neînțelegeri, Adapa a fost lipsit de viața veșnică. Cel de două ori înțelept și-a creat propriul abis. Deși înfometat și însetat el rămâne credincios raționamentului său „aristotelic”. Aici se cerea „un tip de raționament care să fie aproximativ mai degrabă, decât exact”. Era nevoie de acea percepție subiectivă a situației, de acel „grad de adevăr” care să-l proiecteze dincolo de „imaginarul-real” în cel imediat al prezentului-etern în care „adevărul devine construibil”.

În postmodernitate, imaginea arhetipală are o dimensiune transistorică, ea exprimă zi de zi un fel de eternitate invocându-se, astfel, ritual, care scurtcircuitează timpul linear, favorizând contemplația. Repetiția rituală, rutina cotidiană sunt moduri identice de a exprima și de a trăi mitul (videoclipul, publicitatea, filmul S.F., jocurile pe calculator, diversele forme de „ciberspațiu”). Ritualul provoacă suspendarea timpului, iar prin intermediul senzației de „deja

văzut”, „deja simțit”, „deja auzit” accentuează particularitatea unei „comunități”, a unei subiectivități de masă, unde tragicul creează disponibilități de a aborda viața în totalitatea ei: „lumina are nevoie de umbră, binele nu este posibil decât dacă îi acceptă locul cuvenit și contrariului său, unde situațiile nu sunt niciodată delimitate, contrariile se amestecă între ele, ele nu sunt complet albe sau negre. Suntem departe de certitudinile ușor naive ale diverselor dualisme. Tragicul e strâns legat de aparență, o relație care simbolizează legătura dintre profunzime și suprafață, bucurie și tristețe, real și imaginar, viață și moarte. Pe scurt, fața dublă a cuvintelor, a oamenilor, a lucrurilor. Contrar dramei (stare a modernității) tragedia nu oferă o soluție, ea trimite la simbolism, la o reîncântare, o revrăjire, și, de ce nu, la o regândire a lumii, la determinarea unui nou statut ontologic. Avem de-a face cu numeroase inițieri, reconcilieri, căutări, astfel că incomensurabilitatea își legitimează dreptul de a opera în cunoaștere, făcând joncțiunea între cunoașterea narativă și cea științifică.

Ca o concluzie, putem afirma că asumarea paradoxului, experimentarea tragicului, participarea rituală la cotidian, ciclicitatea nerepetitivă a vieții nasc în om nevoia conștientizării unei origini, adâncirii într-un trecut pe care nu-l mai recunoaște, nu și-l mai poate atribui și atunci apelează, printr-o invocare a arhaicului, la simboluri generatoare de lumi-societăți, unde clipele transcend istoria, eternizând prezentul. Prin aceste simboluri se recrează arhetipal lumea, inserându-se o habitudine originară eului. Astfel se face apel la o reinstaurare a arhaicului, a ontosului în incomensurabilitatea lui spre un dialog „antebabelian”.

Bibliografie:

1. Michel Maffesoli, *Clipa Eternă*, Ed. Meridiane, București, 2003;
2. Constantin Virgil Negoită, *Vag*, Ed. Paralela 45, București, 2003;
3. David Harvey, *Condiția postmodernității*, Ed. Amarcord, Timișoara, 2002;
4. Constantin Daniel, *Civilizația asiro-babiloniană*, Ed. Sport-Turism, București, 1981;
5. L.Lipin&A.Belov, *Cărțile de lut*, Ed. Științifică, București, 1962.